



Numerul 35.

Gradea-mare 28 august (10 septembrie) 1905.

Anul XLI.

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

În popaz.

Din gura Apusului suflă un vânt căldicel. Păiușul miriștilor dădea arii ne'nțelese, iar frunzele pălite, se clătinau ritmic. Dintre stele numai ici-colo mai clipiă câte una, căci stăpânul cerului de peste zi eră pe sosite. Se crepă de ziua.

Gogolitul prietenos al izvoarelor se 'mprăștiă din ce în ce mai puțin. Miliardele de vietăți trezite începeau innurile de laudă pentru bunul susțitor.

Nimic nou: aceeaș scuturare de raze, aceeaș viață ca eri. Pe valea Socului se spârgea o hurducătură de car, mânat de o gură plină cu doine; doiniă flăcăul de amuția foșnetul din coama goronilor. Pe o coaste începe a tângui odată un lat de coasă; i se subția gura. Din spre sat un cârd se apropie și nu cu gura prinsă, ci hâind de 'nghețâ sufletul în iepuri de frică. Pe altă cale vin doi-trei cu secerea sub-suoară și cu legăturile la umăr, bolborosesc răgușit câte ceva; numai vârful pălăriei li se vede din cucuruz. Pogonul început să sfătuesc să-l dea gata pe la sfințit de soare.

Brazda crește, mănunchiurile se 'nșir, sudoarea curge. „Dumnezeu v'ajutel!“ Un inelaș de nevestă, cu năframa prinsă 'nderet ducea „pițigătoare“ secerătorilor. „Să fii sănătoasă!“

Cosașii mai gâlgaesc din oluri, șterg din stropii strinși pe frunte, fac o glumă doue ș-apoi îmbujorați la față trag cu coasa prin grău de pocnește grăuntele.

Dogoreala se mărește, lanul auriu cu spicul curbat, se păgește. Din grău se ridică spăriat pitpalacul, iar pe mejdii ia cănele la goană o iepuroaică ce-și încălzia feții. În restimpuri trece câte-o doină zisă de jumătate numai, — căci căldura uscă corzile și așa strunele se discord. Tutu... tu... tutun...

Văcarul satului dă vestea că soarele s'a ridicat de tot. Și așa a sosit vremea să scoată cornutele la câmp. Sunetul buciului li eră drag secerătorilor, căci acela eră semnul că... sosește prânzul.

Pe mejdii se zăresc neveste în toate vârstele și fete nălțute, încărcate cu linguri pentru sorbitură și cine știe ce.

Treceau peste lanurile pistruițe voioase, ca doinele.

În satul Dumbravă erau multe neveste harnice și cuminte. Mlădițele moșteniau hărnicia dela bunice, iar bobocii văzând cuminența mlădițelor se făceau și ei cuminte. Nu prea avea în sat păreche înse nora Pumnarului, un prisnel de nevestă. Multe neveste o aveau în drag, dar nu mai puțin doriau să o pună și sub coastă, căci eră din cale afară după lucru, și așa li se scăriță cinstea și numele, de și n'aveau să se supere, căci în grădinile împresurate cu porumbei, toți privesc spre poamele gustoase și nu spre plumbureii cerniți. Așa-i lumea, n'ai să o 'ntorci!

Când sună Pipirigu din corn, Florica Pumnarului eră pe cale cu mâncarea; iar când sună a doua oară, avea masa gata, nu mai secerătorii să tacă din coasă. O și cinstia socru-so pe noră-sa mai mult ca jidovii Talmudul.

Multă bogăție-i o nevestă harnică 'n casă — zicea adeseori Pumnariu cel bătrân. Cei ce știau cât o are de drag Petre Pumnariului pe Florica, nu se întrebau de ce și cum, — căci casa lor și curtea le da răspuns la toate.

Masa eră gata. Bărbații făcură movilă din coase, fetele și nevestele implântară secerile în niște snopi și iată pâlcul apropiându-se.

— „O țucu-ti ochii tei, Florico d'a venit-ai!“?

— „Venit, moșule!“

Un ostaș din vremile apuse, acum cărunt, pășfră încă un dram de dragoste în coșul ciuruit... și îl descărcă acum asupra „bogăției“ Pumnarului. Eră încă vesel moșneagul, de și se venia tot pe 'al treilea păr alb câte-un an...

„Bun mai poate fi Dzeu, — mai oamenilor —

incepe un secerător — să n'avem noi aci umbra asta, ce-ar fi cu noi?!? — „Bun zeu!

Toți țin popaz. În seninătatea zilei abia zăriai pe cer câte un noraș, sdrențuit și acela pe la margini. Peste lanuri plutiă o țesătură ca de paingen.

Trecu sorbitura. Unul dat pe o parte își stringe puteri noi, altul respiră vr'un snop și-l așterne sub cap.

Toți tac, numai fetele veghiau în umbra crucilor de grâu. Acolo șuguiu și 'nșirau pe fir mărgăritarele amintirilor, iar nevestele mai la vale, țin sobor singure.

Dulce e popazul la țarini, când brațele sunt obosite!

Acele clipe inse nu erau pentru nime așa dulci ca și pentru o păreche de oameni.

Onisie alui Vescu se desprinsese dintre ceilalți flăcăi, își face umbră între snopii proaspeți, în dreptul cârdului de fete. Dintre spicele aurii își ascuțește urechile să prindă câte-o vorbă din gura fetelor. Puțină ispravă.

Când spuneau ceva mai tainic se pituliau și-și șoptiau pe 'nfundate, iar când li se mai deschidea gura, venia vântul și imprășiă vorbele.

„Chivo! vin' spune-mi și mie din minciunile voastre“!

„Ce-mi plătești de osteneală?“

— „Ce-ți plătesc? — d'apoi o gură două ori și — noue“.

— Nu, nu! numai știi ce, — me joci la praznicul ce vine. Bine?

— „Cum nu Doamne, te 'nvârt, pân' va picură din grindă“.

Târgul e gata. Se iau la vorbă.

Flăcăul numai ce eșise din mundirul cătănesc, și așa eră încă curățel, isteț și îndrăzneț la vorbă.

Ostașul slobozit, deja în drumul spre casă își frământă mîntea cu — însuratul. Onisie alui Vescu încă nu eră mai searbăd ca și alții.

Eră deci Onisie în pragul să-și clădească casă și masă, și simțind că i se încrețește inima și azi și mâne tot mai cu nădejde, după Chivuța lui Hirean, l-a luat firea să o întrebe de ii este drag ori ba.

Fetișcana eră de seamă, mai mai ca altele, și pe lângă asta mai avea un dar, că te 'ncurcă c'un umblet ce avea... Se legănă ca o smicea de alun.

Iat-o tăind prin miriște. În sin simția o receală neobicnuită; se temea că nevestele guralive și fetele geloase o vor purtă din gură în gură, din pricina că a schimbat două vorbe cu — Onisie.

S'a așezat la doi coți de flăcău. Ghița din sin simția Chiva cum se topește... căci Onisie strinsese bagseamă multă căldură pentru ea; il vindea fața ca jarul și zimbetul nesfârșit.

Ea a tras din snop două fire, le-a umezit să le poată împleti, ei mai scăpăra câte-o vorbă și privia la degetele Chivei cu câtă dulceață fac țesătura de paie.

„— Harnică față mai are mamă-ta, Chivo — întrerupse flăcăul.

„Are bagseamă — fu răspunsul — învărtind paiele.

— „D'apoi să te 'ntreb fato, când me chemi la nuntă“?

Chivei i se urcă sângele 'n cap la aceste cuvinte și adause: Măi, măi, deantorsele vorbesc feciorii câteodată. Vorbele tale sună chiar așa, ca și când ai zice, de pe țarmure, pescuțule spune-mi când te-or pune în ceaun. Ha, ha, ha!

Nevestele își ascuțiau șiret urechile să prindă vr'o vorbă din gura lui Onisie și a Chivei, iar fetele se îmboldiau și bufniiau.

Pe cer nu eră strins nici atâta nor cât să umpli un degetar, numai soarele pripiă lumea ca o placă ferbinte.

— „Auzi Chivo să-ți spun o vorbă!

S'aud!

— „Dar de ne-a fi noue nunta deodată?!

„Deie Dzeu, fu răspunsul.

Goronul nu mai avea oaspeți; secerătorii erau toți în brazdă. Glumele începură de nou și hohotele se amestecau iară cu chiuituri. Bobul pocniă, iar latul coaselor sfărăiă ne'nterupt.

Lanul iată-l dat gata. Fetele string brazda cea din urmă, iar flăcăii potrivesc și ultimul snop. Cosașii desprind cornul dela brâu, golesc zama din el și-l anină în mânerul coasei.

Unul șterge sudorile, altul scutură țepele dela gât, fetele strinse la o parte își arat reciproc dosul mânei sgăriat de miriște.

Din falia soarelui nu se mai vede nimic, numai niște resfrângeri răslețe. Pe colnic sună cornul, iar glasul lui se coboară 'n văi, unde lovindu-se de stânci auzi vaier ca de clopot.

Se 'ndeasă vâlul serii. Cărdul secerătorilor se ia pe cale, împroașcă la hore. Doinitul il încep fetele și nevestele.

Din seceriș toți s'au ales cu ceva. Bărbaților li s'au ostenit brațele, nevestelor și fetelor le-a sgăriat păiușul mânilor. Nime inse nu a fost așa bine respătit ca Onisie alui Vescu. Ziua aceea a fost pentru el scumpă, căci i-a sămuit o bogăție pe: Chivuța. S'a și făcut el covrig nu-i vorbă, pân' ce i-a vestit părintele în biserică, dar a scociori după aur nu-i lucru ostenitor...

Ting, tang, ting... Bătea clopotul de vecernie, se începea praznicul Probagiei. La părinții Chivei și alui Onisie tresăre toată casa, la auzul clopotelor. Se apropiă nunta și încă erau multe de făcut.

În casă femeii sufocate întorceau la sferii, iar în curte plănuiu bărbații cum să fie veselie mai mare, mai cu vârf.

Soarele se coboară. În jurul lui fug brazde portocalii, se așează ele una peste alta, pân' ce se umple periferia. Pentru ziua de mâne se arătau semne de vreme; ridea sufletul în flăcăime.

La casa Chivei cărd de fete luă 'n jur mireasa, căci se apropiă clipa să iasă din rândul lor. Unai șopteste una, alta o mângăie, o sărutau pe rând și-i ștergeau lacrimile. Plângea inelașul de mireasă, fără să știe de ce...

În dosul casei se aude o horă... Se apropiă cio-roiuul Știrbu cu scripca pentru praznicul de mâne, luat din multe părți cu grămăduțe de oameni în toate lungimile. Când intră în curte, lipește mai cu nădejde scoarța de ureche și cântă nebunește...

Tinerimea prinde șintei și se pune pe tropotite până 'n inima nopții.

Plânge mireasa cu bulgărul de gele 'n sin, plânge... căci mâne are să steie cu luminărica înaintea icoanei sfinte, unde are să joare credință.

Petrece prietenele până 'n prag, le sărută pe toate, și se desparte de ele plină cu dureri misterioase, cari se sting toate în fiori dulci...

Petru Popa.

Mândrei.

Își apleacă codru fruntea,
Și-ofilița-i frunză-l plânge.
Florile-i de mult sunt moarte –
Și acum, acum se stinge
Blându-i murmur de izvor.
Paserile nu-i mai cântă...
Ce blestem trimis de soarte
Peste falnicu ficior.

Dar un nor pe cer resare
Și-alții dau pe el cu tradă,
Ca 'n resboiu, când bați dușmanu.
Și dau foc voinicii, – asudă,
Curge apa ca din riu.
Mândru soare îi desparte,
Ride codru, ride lanu,
Vin secerători la grâu.

Mierla cântă cu mierloiu,
Gheunoaia bate 'n coaje,
Gănușa 'ntinde horă,
Și-un cuc scrie la răboaje...
Mândro, azi te-aduc la noi,
Vreau să 'ntineresc ca codru.
De-azi i te fac mamă noră:
Ea să tune, tu să ploie.

Dionisie Stoica.



Steaua Orientului.

Roman istoric.

(Urmare.)

Anchidim încă nu-și perdă toată nădejdea.
– Înainte de a te lăpădă de averea ce ți-o închină norocul, ascultă-me încă puțin – stăruie el. După cum am plănuit eu lucrul, Csáky și soții lui nici odată n'ar ști că tu nu ți-ai împlinit cu credință slujba.

– Grăește deci!... Te ascult... În sfârșit totuș numai dela voința mea depinde ce decizie voi lua. Atăta îți zic înse înainte, că nu me las a fi sedus. N'aș vrea să fac cunoștință cu calăul.

– După cum am chibzuit eu lucru acesta, tu încă ai primi un dar frumos dela Csáky.

În ochii lui Gyuri de nou strălucî lăcomia.

– Să-ți vorbesc limpede, darul nu l-ai primit tu în persoană dela Csáky, ci femeia ta. Asta înse, așa cred, tot una e; banii în sfârșit tot în mâinile tale ar ajunge.

Gyuri dădă din cap în semn de aprobare, Anchidim prinse nădejde nouă, văzând că părcălabul stă pe cugete.

– Ascultă-me cu luare aminte – continuă bătrânul – și sunt sigur că cât vei trăi, îmi vei fi mulțumitor, că ți-am ajutat să câștigi o avere atât de frumoasă. Într-o noapte mai de aproape, să zicem joi noapte, eu aș veni și aș face o gaură în perețele de cătră curte al temniții unde sunt închiși Saschi și Baba Novac.

Părcălabul își lovî cu pumnul fruntea.

– Cap sec ce sunt! – zise el necăjit. – Baba Novac și Saschi nu mai sunt închiși în aceeaș sală. De câteva zile am primit poruncă aspră să-i despart în țele separate.

– Nu face nimic aceasta – esplică mai departe Anchidim. – Am zis că joi noapte voi face o gaură în perețele temniții, vestea ta numai într'atâta îmi schimbă planul, că în loc de o gaură voi avea să fac doue. Îmi vei ajuta și tu...

Gyuri involuntar avu un gest de protestare.

– Dacă te temi, voi aduce un ajutor cu mine.

– Numai aceasta mi-ar mai lipsi – se îngrozi Gyuri – să mai amestec și pe alții în această întreprindere periculoasă. Mai bine-ți ajut eu, dacă me voi putea decide să-ți primesc ofertul.

– Și mie îmi place mai bine așa. Ascultă deci mai departe. Când am venit prin foișor, am văzut o scară răzimată la gura podului odăii tale. Cu aceasta scară Saschi și Baba Novac ușor ar urcă zidul ce încunjură curtea temniții și ar putea sări la stradă.

– Și eu să rămân cu capul în smâc, frumoasă înțelepciune! Numai dacă s'ar află vre-un nebun, care s'a urit să-și poarte cucurbăta între umeri!

– Nu te pripi, Gyuri! – mulcomi Anchidim pe părcălab. – În planul meu m'am îngrijit că și cucurbăta ta să rămăe întregă. Tu ți-ai desbrăcă hainele, ai ucide doue trei găini și ai vărsă sângele lor pe haine și în jurul gaurilor din zid... Nu departe de oraș am văzut mai mulți ostași, zăcând înghețați, în zăpadă. Au fost omoriți, sermanii, în vre-o ciocnire și nu s'a aflat încă suflet de creștin să-i îngroape. În cap de noapte aș aduce aici un mort de acesta și, îmbrăcându-l cu hainele tale sângeroase, l-am pune în curte. Lângă el am mai uită și o secure sângeroasă ca nimeni să nu se îndoiască că sermanul părcălab Gyuri a fost ucis de doi robi, în clipa când el a voit să le zădărnicească fuga.

– Hahaha – rise acum părcălabul. – Copil ești, Anchidime, de ai uitat că om nu seamănă cu om ca ou cu ou?

– Și de aceasta ne-am îngrijit – zise Anchidim. – Mortului i-am tăiat capul, și aș vrea să văd că cine ar sta pe îndoială că acel mort nu e părcălabul Gyuri, dacă ar vedea pe nevastă-ta plângând lângă el și blăstămând pe afurisiții de ucigași, cari au despoiat-o de bărbat, lăsându-o în nespusă mizerie cu o droaie de copii mărunți. Te asigur că Csáky și Barta s'ar îngrijit ca nevasta-ta să nu fie silită a trăi din cerșit... Într-o stradă apropiată ne-ar așteptă o căruță cu cai buni... Am scrisori la mine, pe cari dacă le arat, sentinelele la moment îmi deschid porțile cetății... Scăpați odată la lume, Csáky și soții lui ne pot bate urma cu băta... Tu cu banii te-ai retrage în vre-un oraș, sau ai trece în Muntenia, și ai trăi lume albă împreună cu nevasta și copiii.

Pe fața lui Gyuri se vedeau semnele luptei interne, de care eră muncit. Simțul de datorie se luptă cu lăcomia de bani, fără a se putea birui una pe alta.

– Dă-mi timp de cugetare, Anchidime! – se smulse în sfârșit Gyuri din frământările sale sufletești. – O întreprindere atât de primejdioasă trebuie să fie rumăgată bine înainte de a te apucă de ea. Voi grăi și cu nevasta mea.

– Sfătui-ți-ve și nu lăsați norocul să sboare! – inzistă bătrânul. – N'aș crede să ți se dea încă vreodată un prilej atât de minunat de a-ți croi o viață fe-

ricită. Măne noapte la ceasul acesta iară voi veni la tine să-ți aud hotărîrea.

— Bine — zise Gyuri. — Acum înse dacă mai ai de cuget să întri la Saschi, să mergem. Vremea e înaintată, miezul nopții a bătut deja.

Anchidim porni în urma lui Gyuri, care îl duse până la o ușă ferecată. Aici părcălabul alege o chee din legătura ce o avea la sine și o vârî în broască.

Ușa temniții se deschise scârțâind.

— Isprăvește iute! — zise părcălabul, lăsând pe Anchidim să între și incuiând iară ușa.

Dintr'un colț al țelei întunecate se auzi un glas înfundat:

— Dta esti, unchiule?

— Eu — response încet Anchidim.

— Îmi perdusem deja nădejdea de a te vedea în aceasta noapte — zise Niculae sculându-se de pe lavița de scânduri ce-i serviă de pat.

Mișcarea lui fu succedată de zuruitul lanțurilor, cu cari îi erau ferecate mâinile și picioarele.

Anchidim scoase din buzunar cremene, iască și un amnar de oțel. Scăpără de câteva ori cu amnarul pe cremene, până ce iasca prinse foc, la care după multe încercări în sfârșit izbuti a aprinde fitilul unei luminări de ceară.

O priveliște barbară și de tot jalnică se desfășură înaintea ochilor sei.

În fundul țelei stătea o figură naltă de bărbat, și-și întindea cătră el brațele încătușate în niște lanțuri groase, ca și când ar vrea să-l cuprindă. Glesnele lui Niculae erau asemenea cuprinse în verigi groase de fer, printre cari eră petrecut un lanț lung de câteva urme, al cărui capăt eră incuiat cu o lăcată cât un cap de om într'o verigă de fer închiegată într'o peatră din părete. Robul nu se putea mișcă dela patul seu în depărtare mai mare de trei pași.

Pe lângă asemenea măsuri de siguranță, paza peste robi eră superfluă, căci fuga lor eră imposibilă.

Anchidim îmbrătoșă pe rob și-i sărută fața.

— Numai singur ai venit, unchiule? — întrebă Nicolae trist.

— De asta dată numai singur, — dar măne noapte de ne va ajuta Dumnezeu, voi aduce și pe Dochîța cu mine.

— Unde e ea? — zise Niculae cu ochii sclipind de bucurie.

— În ospătăria lui Petky Zsiga.

— Spusu-i-ai cine sunt eu?

— Nu i-am spus încă. Am ascultat sfatul teu și al lui Mateiu. Ea numai atunci va ști că streinul ce-i mântuise viața e însuș tatăl seu dulce, dacă vei părăsi aceste ziduri afurisite.

— Sărmană copilă! — exclamă Niculae resignat.

— Tu nici odată nu vei cunoaște pe tatăl teu care atât de mult te iubeste.

— Nădejdueste, Niculae! — îl îmbărbătă bătrânul. — Cu ajutorul lui Dumnezeu o să scapi și de aici.

Apoi aplecându-se la urechia lui Niculae, el îi șopti:

— Părcălabul e pe partea noastră. Joi noaptea vei părăsi inchisoarea.

În câteva cuvinte bătrânul îi desfășură și lui planul ce-l spusese lui Gyuri.

Niculae își scutură acum lanțurile și zise desnădăduit:

— Toate încercările sunt zădarnice. Chiar dacă ai reuși să îplinești toate câte-ți propuseși, cine-mi va lua de pe mâni și picioare aceste lanțuri, ale căror chei le păstrează Csáky?

— Eu — response hotărît Anchidim. — Spune-mi, aduci-ți aminte că când au pus pe tine și pe Baba Novac lanțuri, cu ce au incuiat lăcățile, cu una și aceeaș chee, sau cu mai multe?

— Cu una și aceeaș chee.

Anchidim rupse acum o bucată din luminarea de ceară, o încălzî și o frământă puțin între degete, apoi o îndesă în gaura lăcății ce ținea închise lanțurile lui Niculae.

— Iată forma după care un măestru isteț îmi va face cheea de trebuință — zise Anchidim. — Joi noapte voi sparge zidul țelei tale și a lui Baba Novac. Până atunci fii cu răbdare!

Niculae fără nici o urmă de bucurie îi zise:

— N'am nici o nădejde de scăpare. Csáky plănuște ceva în potriva mea, despre aceasta m'am convins azi, când am fost condus înaintea lui. Me vinovățește că aș fi avut la mine, când m'au prins, o scrisoare cătră beglebegul din Timișoara, în care Baba Novac îi promite păgânului că-i va ajuta să cuprindă Lugoșul și Caransebeșul. Știu aceea că Baba Novac numai constrins de împrejurări a trecut la Ardeleni și că așteaptă în toată ziua resăritul soarelui lui Mihaiu Vodă, despre aceea înse sunt convins că căpitanul haiducilor voluntari urește pe turci din adâncul suflului. Lui Csáky și Basta înse le trebuiesc tradatori de patrie, ca să-și justifice crudelitățile și să înfrice pe cei ce ar avea de cuget să se împotrivescă ocărmuirii lor. Soartea fatală m'a ales pe mine și pe Baba Novac să fim primele jertfe. Noi vom muri deci de mâna calăului...

În acest moment se auzi o ciocănitură în ușe.

— Isprăvește, Anchidime — se auzi glasul părcălabului — am auzit zgomot de pași la stradă.

— Unchiule — zise Niculae șoptind — am presimț că în curând îmi voi sfârși viața. Ascultă deci ultimele mele dispozițiuni: În peștera unde zăcuse Mateiu am bogății ascunse. Cearcă păretele din fund al peșterii și vei găsi o gaură astupată cu o lespede de peatră. Delatură aceasta piedecă și vei intra în alta peșteră mai mică unde vei află o comoară întreagă de bani de aur. Aceștia toți să fie a Dochîței... Remâneți cu toți în peșteră până ce Mateiu se va însănătoșă deplin; ar fi periculos pentru el să iasă acum între oameni. Am înse nădejde că peste puțină vreme în Ardeal vor fi schimbări radicale. Mihaiu-Vodă e în Viena, împăratul de-a bunăseama lui îi va da drept, dacă va înțelege cu ce perfidie a fost alungat din aceasta țară de aceia cari ar fi fost datorî să-l apere. În aceasta țară iară va fi domn Mihai-Vodă. Atunci va fi timpul potrivit să iasă Mateiu în lume.

Niculae își sufucă acum haina călugărească, o descusă la poală și scoase de acolo niște pergamente împăturate.

— În Muntenia am moșii mari, continuă el, cari le-am primit dela Mihaiu-Vodă, pentru servițiile ce i le făcusem la Călugăreni. Iată aici sunt hrîsoavele despre aceste moșii, dă-i-le Dochîții!

(Va urmă.)

Tit Chitul.





Vărsător de apă din Holandia

E l e g i e.

Doarme crângul. Aiurind
Turma dormitează.
În stână un ciobănaș
Plânge și oftează.

Dorm isvoarele pe prund,
Vraja-i peste toate.
Inima lui sbucotă
Și dormi nu poate.

Cu ochii înrouați
Trist, privește zarea:
»Pieptule, ce mi te sbati
Ca 'n talazuri marea?!

Tremuri, gemi, tresalti mereu;
Ce te 'nnăbușește?
Dormi și tu... nu vezi, au fost
Toate o poveste.“

Lacrimile-i curg șiroi,
Pieptul i se zbate.
Luna-i zvântă 'n sărutări
Pleoapele-i udate.

Emil A. Chiffa.

Evantaliul doamnei Windermere.

Piesă teatrală în 4 acte de Oscar Wilde.

(Urmare).

Scena 4.

Princesa, Hopper, Agatha.

Princesa. Iubită Margareta, chiar acum ascultai povestirile răpitoare ale doamnei Erlynne. Me dor celea spuse azi după amiază, despre ea. — De sigur că e dintre noi, dacă dta ai invitat-o. E femeie minunată. Nu-mi pot închipui atâtea rele, câte se spun de ea. — Verișoarele mele uricioase, surorile Saville — zadarnic clevesc despre ea. Dar' totuș eu m'aș duce în Homburg. — E femeie minunată. Dar' unde s'a dus Agatha? Ah, e aici. (Lady Agatha și Mr. Hopper vin pe terață.) Mr. Hopper, sunt măhnită tare, tare, pe dta; dta ai dus-o pe Agatha pe terață, și micuța e atât de plapândă... încă!...

Mr. Hopper. Scuză, princesă. Merserăm pe-o clipă afară și ne încinserăm în polemii foarte interesante.

Princesa. Ah, ați polemizat despre drăguța Australie?

Mr. Hopper. Da!

Princesa. Agatha înger!

Agatha. Poftim, mamă?

Princesa. (Incet.) Dl Hopper s'a destăinuit?

Agatha. Da, mamă!

Princesa. Și ce i-ai răspuns, drăguț?

Agatha. „Da“ — mamă!

Princesa. Îngerule, tu vorbești totdeauna corect. Mr. Hopper! James! Agatha îmi spuse taina ce-o păstrăți! Cât de bine ați păstrat-o, să nu-o știu până acum.

Mr. Hopper. Deci te învoiești să-o duc pe Agatha cu mine în Australia?

Princesa. În Australia? Te rog, nu-mi aminti acest loc ordinar.

Mr. Hopper. Dar' ea mi-a zis că vine bucuroasă cu mine....

Princesa (strict.) Aceste cuvinte să le fi zis, Agatha?

Agatha. Da, mamă.

Princesa. Agatha, tu vorbești atâtea prostii, atâtea verzi și uscate. După părerea-mi *Square-ul Grosvenor* e mult mai sănătos ca țara aceea. De și — și aci e destul mob*, dar baremi nu sboară 'n juru-ni *ken-guri*. Dar' despre acesta vom povesti mâne. James, petrece pe Agatha. (Lady și Mr. Hopper ies.) Mi-e frică, că aceasta e veche, vechia poveste. Ori ce seson se sfârșește prin amor. Noapte bună, Margareta.

Lady Windermere. Noapte bună, princesă! (Princesa iese sprigintă de brațul lui lord Paisley.)

Lady Plymdale. Iubito Margareta, cât de elegantă femeie e acea mrs. Erlynne, cu care a dansat soțul dta. — În poziția dta eu aș fi jeloasă. Ți-e prietenă intimă?

Lady Windermere. Nu! Azi o văz pentru cea dintie dată!

Lady Plymdale. În adevăr? Noapte bună, iubito. (Privește spre Dumby; iese.)

Dumby. Tinerul Hopper face parte din aristocrația muncitorilor. Pe el munca l-a distins — cea mai joșnică dintre calitățile aristocrate.

Dumby. Lady Windermere e femeie cuminte. Câte alte femei ar fi oprit intrarea doamnei Erlynnei, în salonu-și — dar lady Windermere are calitatea eminentă, care se numește: *rațiune sănătoasă*.

Graham. Și Windermere crede că nimica nu se potrivește mai bine cu nevinovăția, ca purtarea asta.

Dumby. Da, Windermere este din ce în ce mai modern. Nici odată n'aș fi crezut. (Se 'nchină naintea doamnei Windermere și iese.)

Lady Jedburgh. Noapte bună, lady Windermere. Ce femeie răpitoare e mrs. Erlynne. Joi va prânzi la mine, nu vei veni și dta? Aștept și pe episcopul, pe iubitul nostru Morton!

Lady Windermere. Așă crez, că pe ziua asta sunt invitată în alt loc, lady Jedburgh.

Lady Jedburgh. Imi pare reu! Vino, prietene! (Iese cu Mr. Graham; mrs. Erlynne și lord Windermere vin.)

Scena 5.

Mrs. Erlynne, lord Windermere.

Mrs. Erlynne. Feeric a fost balul. Îmi vin în minte zilele vechi și frumoase. Și, precum observ, în societate sunt aceiași nebuni, ca mai de demult. — Omului i se înveselește inima când se convinge că nimica nu se schimbă. Afară de Margareta. S'a făcut frumoasă. Când o văzui pentru ultima dată, înainte de 20 ani, fuse îmbrobodită în flanelă albă și fuse urită! — Cât de bună e princesa. Și drăgălașă e lady Agatha; e dintre acelea fete, pe cari le iubesc eu. Windermere, dacă îmi va fi cumnată, princesa....

Lord Windermere. Dar'.... dta... (Mr. Cecil Graham și alți oaspeți ies.)

Mrs. Erlynne. Oh, da. Augustus me va cerceta

* Mob: popor de jos. Nota I. E. I.

mâne la prânz. Azi me cere — me cere. Dorește să fiu a lui. Sermanul Augustus, se leagă mereu de-un obiect — reu nărav. — Dar' i-am spus că numai mâne îi voi da răspuns. — Dta-mi vei ajuta în nizu-ințe, nu-i așa?

Lord Windermere. Sperez că nu dorești să înțărăsc credințe, în lord Augustus?

Mrs. Erlynne. Oh, nu! Voiu isprăvi eu toate. Dar' pot să aștept.... nu-i așa... dela dta... o rentă anuală conziderabilă?

Lord Windermere. Despre asta ai dorit să povestești cu mine?

Mrs. Erlynne. Despre asta.

Lord Windermere. Nu puteai să aștepti până mâne?

Mrs. Erlynne. Nu; mâne doresc să-i zic „da”. — Mi-ar plăcea să pot fi în poziția de-ai putea spune... deja azi... dar — de-aș putea spune... că dela o mătușe bogată primesc rentă anuală de 2000 fonți sterlingi, ori dela bărbatul al doile... ori dela o altă rudă. Windermere, nu crezi că omul își poate petrece foarte bine pe lume? Eu me petrec. (Merge pe terață cu Windermere; muzica cântă.)

Scena 6.

Lady Windermere (singură.)

Lady Windermere. Nu mai pot sta în casa asta; imposibil. Azi un om, care me iubește și-a oferit brațul ocrotitor și eu — nu — l-am primit. Reu am făcut. Voiu merge la el. (Își ia mantaua, merge la ușe; se reîntoarce și pipăește la masa de scris; scrie o scrisoare, pe care-o pune în plic și o lasă pe masă.) Arthur nici odată nu m'a înțeles. Me va înțelege de va ceti scrisoarea. Acuma viața lui este despărțită de-a mea. Folosească-o cum va dori. Eu o folosesc precum doresc. El a frânt legătura, nu eu; eu numai a legăturii o sfășiu. (Iese. Parker vine din stânga, și merge apoi spre dreapta, spre sala de dans; mrs. Erlynne intră.)

Scena 7.

Mrs. Erlynne, Parker, lord Windermere.

Mr. Erlynne. Lady Windermere e în sala de dans?

Parker. Mylady a ieșit chiar acuma!

Mrs. Erlynne. S'a dus? Nu e pe balcon?

Parker. Nu. S'a dus!

Mr. Erlynne. S'a dus?

Parker. Da; mylady zise că pe masă rămâne o scrisoare pentru mylord.

Mrs. Erlynne. Mulțumesc. (Parker iese; muzica amuțește.) S'a dus. Lăsând scrisoare soțului seu! (Pășește la masă, observă scrisoarea. O ia în mână, tremură. Depune scrisoarea.) Nu, nu, e imposibil. Viața își repetează tragediile sale! De ce me muncește ideea aceasta? De ce gândesc acuma la clipa cea mai tristă a vieții mele, pe care doresc să-o uit? — Viața își repetează tragediile sale? (Desface plicul; citește scrisoarea, cade pe-un scaun, c'un gest dureros.) Oh, groază. — Înainte de 20 ani scrisei aceleași cuvinte *tatălui ei*. Și cât de amar am suferit pentru păcat! Nu, suferința adevărată acuma începe.

Lord Windermere (vine.) Ți-ai luat remas bun dela soția mea?

Mrs. Erlynne (stășie scrisoarea neobservată.) Da!

Lord Windermere. Unde e?

Mr. Erlynne. E foarte obosită. S'a culcat. Mi-a zis că o doare capul.

Lord Windermere. Me vei iertă; sunt silit să-o cercetez!

Mr. Erlynne (se ridică repede.) Oh, nu e serios bolnavă. E ostenită numai. Atâta e tot. Apoi în *buffet* sunt oaspeți. Dorește să-o scuți înaintea acestora. Mi-a zis că nu i-ar plăcea să i se conturbe liniștea. (Scapă scrisoarea.) M'a rugat să-ți spun aceste.

Lord Windermere (ia scrisoarea de pe jos.) Asta-i scrisoarea soției mele. Nu?

Mrs. Erlynne (ia repede din mâni scrisoarea.) Da. E adresa cuiva. — Te rog, nu ai fi bun să te îngrijești de trăsura?

Lord Windermere. Me rog. (Iese prin stânga.)

Mrs. Erlynne. Mulțumesc. Ce să fac? Ce să fac? Se ivește în sufletu-mi *ceva*, ceva pe care pân' acuma nu l-am simțit... Fata nu fie ca mumă-sa — oh, ar fi grozav! Cum să-o scap. O clipă poate nimici o viață. Eu me convinsei despre asta. Pe Windermere... să-l depărtez dela casă. Dar cum? Ah...

Lord Augustus (intră, în mâni aduce buchet de flori.) Iubită doamnă, me sbucium tare... Mai ai vre-o *tură neangătată*?...

Mrs. Erlynne. Lord Augustus, ascultă! Pe lord Windermere îl ve-i duce în club. Și-l ve-i reținea acolo, până când va voi să stea. Înțelegi?

Augustus. Nu înțeleg.

Mrs. Erlynne. Fă ce-ți spun. Îl du în club, îl reține pe câteva ore acolo, și nu-l părăsi nici o clipă. Dacă nu vei face asta, nu voi mai sta de vorbă cu dta. — Deci înc'odată! pe Windermere îl ve-i duce în ... club și nu-l vei lăsa de-acolo până 'n zori.

(Iese prin stânga.)

(Cortina.)

(Va urmă.)

Emil Isac.

Trăiască 'naltu Pilat.

— Anecdota. —

Un vlădică, nu știu care,
Vizitând mai multe școli,
A mers într'o dup' amează
Și la „maicile surori”.

Într'o veche mănăstire,
Und' aveau spre instruare
Copile mari și micuțe
Aduse din lumea mare;

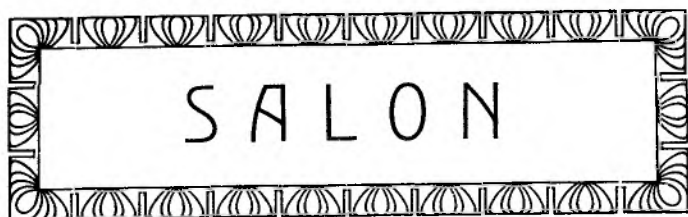
Maicile profesorițe
Auzind că ce domn vine,
Le 'nvățau că ce să zică
Și cum să i se închine.

Spunându-le ca să zică
Cu toate, cu glas înalt,
Cât ce s'a ivi în ușă:
„Trăiască 'naltu Prelat”.

Bietele copile inse
Cât de spaimă, cât de frică,
Cât ce-l vazură că vinē,
Uitară ca ce să zică.

Și 'ncepură după una
Ce zise cu glas înalt:
„Să trăiască, să trăiască,
Trăiască 'naltu Pilat.”

Theodor A. Bogdan
invățător în Bistrița.



Vorbirea dlui Iosif Șterca-Șuluțiu

președintele Asociațiunii, roștită la inaugurarea Muzeului și deschiderea expoziției în Sibiu la 6 19 aug. an. c.

Onorată adunare generală!

În numele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, am onoare a ve mulțami pentru participarea domniilor voastre la actul de inaugurare a Muzeului nostru istoric și etnografic.

Aceasta frumoasă serbătoare, care remarcă un moment important în viața culturală a poporului nostru, a fost anunțată de către comitetul central al Asociațiunii și Majestății Sale regelui nostru apostolic, ca celui mai înalt protector al instituțiilor culturale ale tuturor popoarelor de sub sceptrul seu.

Cu deosebită bucurie aduc la cunoștința dvoastre, că Majestatea Sa regele s'a îndurat a da și cu aceasta ocaziune o nouă dovadă a iubirii și bunăvoinței ce o păstrează poporului nostru și nizuinelor sale patriotice, încredințând guvernul țerii să aducă la cunoștința Asociațiunii noastre, mulțămite Majestății Sale pentru invitarea ce i s'a făcut, și să exprime totodată și „sincerile regrete“ ale Majestății Sale, că reținut de alte afaceri importante, nu poate participa la serbarea inaugurării Muzeului nostru.

Acest preînalt act de atențiune va fi primit și considerat de toți Românii din această țară, ca nouă dovadă a bunăvoinței Majestății Sale pentru poporul nostru, și chiar prin faptul, că după timp îndelungat, este primul cuvânt adresat dela preînaltul Tron de-a dreapta către Românii din statul ungar, va întări în noi din nou sentimentele de iubire și alipire către glorioasa noastră dinastie, și va fi un nou și puternic isvor pentru întărirea patriotismului probat, ce poporul nostru l-a păstrat întotdeauna patriei comune.

După aceste mulțămesc Escelenției Sale domnului ministru de culte și instrucțiune publică, Lukács, care prin hârtia sa din 4 august nr. 2868 adresată președiului, exprimându-și regretul că nu poate participa în persoană, a încredințat pe ilustritatea sa domnul comite suprem Gustav Thalmann, să-l reprezinte la inaugurarea Muzeului nostru.

Mulțămesc mai departe tuturor domnilor, cari au dat ascultare invitării noastre și s'au înfătoșat, ca prin prezența lor să mărească splendoarea serbării de azi: inaugurarea Muzeului, cum și tuturor cari în ori ce mod ne-au ajutat la zidirea sau înzestrarea acestui Muzeu.

Ideia Muzeului, zice-se, nu e scoasă din adâncimea cărților, ci din sufletul popoarelor, acest isvor bogat, elocuent și neperitor. Muzeul e arsenalul cel mai puternic, cu care-și apără un popor originea, individualitatea și tot ce a moștenit dela străbuni.

Ne-am trezit cam târziu, ce-i drept; dar mai bine târziu, ca nici odată. Cele mai rare obiecte, în decursul secolilor, s'au adunat în Muzeul din Viena și cel din Budapesta, care păstrează rare și prețioase

suveniri artistice și istorice din Ardeal, această țară atât de bogată în tesaurе archeologice.

Ultima descoperire măreață, căreia asemenea nicăiri nu se găsește, nu datează mai departe de anul 1858.

Dovadă sunt cele trei „Tabulae ceratae“ găsite în „Cetatea mare“ din „Auraria Daciae“, precum au numit Romanii, străbunii noștri, Abrudul. Aceste table azi sunt ornamentul muzeului din Budapesta.

Muzeul ardelean din Cluj înființat tot în anul 1858, apoi comisiunea compusă de ministrul dr. Pauller în 3 iulie 1872, spre scopul căreia dieta votase o sumă considerabilă, a adunat mai toate obiectele de artă istorică.

În timpul de față s'a pornit o adevărată emulație, o însuflețire la toate popoarele țării pentru înființarea Muzeelor. Astfel clerul romano-catolic, Armenii, Săcuii, Ciangăii, ba și unele comitate înființează muzee locale. Muzeul face cel mai bun serviciu, nu numai poporului, căruia aparține, ci patriei întregi. Este mijlocul cel mai potrivit pentru a se cunoaște reciproc popoarele țării. Prin cărțile și prin produsele literare peste tot, se dovedește gradul de cultură al unui popor, cu deosebire evoluția și progresul literaturii.

Poporul nostru, scăpat abia de o jumătate de secol din sclăvie, luptând pururea cu porniri contrare dezvoltării sale naționale, nu s'a putut ocupa cu lucruri ideale. Ingrijați, ca nu cumva civilizațiunea, care e internațională, care cucerește zi de zi tot mai mult teren, să nimicească ceea ce e cultură națională, ne-am pus pe lucru. Astfel a înființat Asociațiunea, ca centru cultural al Românilor de sub coroana Sfântului Ștefan, acest palat al Muzeelor.

Primul impuls de a zidi Muzeul, ni l-a dat dl primsecretar dr. Diaconovich. Meritul domniei sale este de a fi pipăit pulsul, dispoziția Românilor și de a fi pășit cu propunere concretă la timp potrivit, când românimea: un glas mai așteptă. Dovadă e însuflețirea ce a întimpinat ideia la publicul românesc; ori ce ideie sublimă, dacă terenul nu-i pregătit, s'a născut moartă. Ca să me folosesc de un exemplu, pentru că după axioma cunoscută: „A maiore ad minus fieri potest argumentatio“, me provoc la cea mai convingătoare dovadă ce ni-o servește un act istoric petrecut aici în Sibiu. Genialul și idealistul împărat Iosif al II-lea, călătorind prin Ardeal și văzând pe țaran degradat la soartea vitelor, într'un moment de sublimă și divină inspirație s'a pus și cu mâna proprie a scris în 4 iunie 1783 aici în Sibiu un decret, prin care a vrut să șteargă și numele de iobagiu, în zisa dânsului: rușinea secolului. Marele împărat inșe n'a isbutit, pentru că nime nu l-a înțeles. Bietul iobag a trebuit să-și poarte jugul până la anul 1848, când fulgerul revoluției franceze a luminat secolul. Atunci s'au găsit oameni providențiali, cari au pus ideia în lucrare. Dar: „Et voluisse sat-est“.

Românul ține minte, și păstrează cu pietate în inima sa memoria acestui human și drept Domnitor.

Ideia zidirii Muzeului odată pusă de comitetul central în lucrare, a născut o altă ideie, care asemenea e ideia dlui Diaconovich.

Domnia sa a propus și aranjat cu ajutorul comitetului central loteria, în folosul zidirii Muzeului, apoi rescumpărarea felicitărilor de anul nou. Ceea ce a sporit capitalul zidirei cu 26.695 coroane 63 fileri.

Înainte de toate am să spun că intravilanul pe care s'a zidit casa de chirie în strada Morii nr. 6 și acest Muzeu, l-a cumpărat comitetul central în anul 1897 dela dna Maria Weindel, cu 22.000 fl. Pe acel intravilan se aflau niște hurube, o ferărie și un fel de grădină pustie; iar la fundul grădinei zidul și valul orașului.

Contribuirile, ce comitetul, pe baza concesiunii ministeriale le-a adunat, precum și numele marinimoșilor contribuitori sunt cunoscute publicului din publicațiile comitetului central. Me voiu mărgini deci numai la unele momente istorice necunoscute publicului; momente ce se leagă de numele acestui oraș, și de locul unde se află acest Muzeu, momente, ce trebuie eternisate în istoria zilei de azi.

După ce adunarea generală ținută în Mediaș în 27 și 28 august 1897 a decis zidirea Muzeului, comitetul a publicat un concurs pentru proiecte de zidire, în urma cărui s'au prezentat 26 de planuri. Acestea au fost înaintate Reuniunii arhitecților din Viena spre cenzurare și spre a ne propune premiarea celor mai bune trei planuri. Aceasta reuniune a numit din sinul seu trei persoane ca juriu, anume: pe dl Francisc cavalier de Gruber, profesor și consilier aulic, apoi consilierul arhitect Alexandru de Wielmans și ca suplent pe Anton Weber. Acest juriu a propus, iar comitetul nostru a premiat la locul prim planul dlui Aladár Baranyai din Zagabria, la locul al doilea planul dlui Márton Akos din Budapesta și la locul al treilea planul dnilor Zoltán Reiss și Francisc Faludi din Budapesta. Zidirea, care ne-a costat 158.426 coroane 97 fileri, s'a executat după planul premiat la locul prim.

Întreprinzătorul zidirei a fost domnul arhitect Gustav Maetz, sub controla dlui inginer Iosif Schuschnig, care a compus planurile în detalii, ambii din Sibiiu, iar comisia edilă, sub a cărei îngrijire s'a zidit, au format-o dl protopop Togan, dr. Beu și eu. Sculptura a sevărsit-o Iosif Schneider din Sibiiu, pictura Iohann Hofrichter fiul, din Reichenau în Bohemia.

Lucrările de tâmplărie Emil Petruțiu din Sibiiu. Pictorul I. Kautz din Viena a furnizat cortinele și culisele scenei.

Firma Körting din Budapesta a fost furnisorul caloriferelor, iar Fritz W. Elges al mobilarului și al drapeurilor.

Parcul din curte l-a aranjat grădinarul Anton Förstl din Sibiiu.

Toți acești domni, primească mulțămăta binemeritată. Cu deosebire mulțămesc onoratei comunități orașenești și onoratului magistrat, cari ne-au dat concesiunea de a putea depărta zidul și valul, prin ceea ce parcul orașenesc a devenit cel mai frumos punct al acestui oraș.

Merită să amintesc un fapt frumos și rar în ziua de azi, lipsită de ideal, fapt ce juriul arhitecților din Viena a sevărsit în favorul Asociațiunii. Informați acești domni prin scrisoarea prezidiului Asociațiunii din 16 martie 1903 nr. 249 despre scopul umanitar ce-l urmărește Asociațiunea, precum și despre mijloacele, ce cu crucerii le adunăm dela popor, juriul prin scrisoarea sa din 20 martie 1903 nr. 600 a renunțat dela ori ce pretensiune sau remunerațiune, atât pentru revizuirea și propunerea ce privește Muzeul, cât și ce privește casa noastră de chirie.

Depărtarea valului și a zidului s'a sevărsit prin membrii familiei Joandrea din Sibiiu. Aceasta lucrare colosală a ținut 7¹/₂ luni de zile, s'au întrebuițat 8850

zile de lucru cu palma și 15.980 încărcături de cară au depărtat pământul și cărămizile, 125 kilograme praf de pușcă și 50 kilo dinamit, apoi 350 metri de sârmă, ca fiit pentru aprinderea pravului și a dinamitului, s'a folosit la spargerea zidului și a valului. Și numai cu mari și extraordinare forțări a fost posibil a depărta valul și zidul. Întreprinzătorii au primit 11.000 cor., din care sumă Asociațiunea a dat 5000 cor., iar „Cassa de păstrare“ 6000 cor. Notez, că n'a fost suflet de om în Sibiiu, pe care l-au putut purta picioarele, care n'ar fi asistat la acest spectacol.

Sibiiul, unde am zidit acest Muzeu, are un trecut foarte interesant, a fost de repețite ori capitala țării și a jucat un rol de prima ordine în istoria Ardealului, mai ales după ce regele Andreiu al II-lea în a. 1217 i-a adunat într'un trup național pe toți Sașii: în Provincia Cibiensis, sub un cap național: Comitele națiunii săsești.

Dar Sibiiul și din punct de vedere românesc își are însemnătatea sa. Unele evenimente mai însemnate din trecutul istoric al acestui oraș, publicului românesc necunoscute, le-am publicat eu în revista noastră „Transilvania“, apărută în aprilie a. c.

Istoria contimporană a Românilor ardeleni, numai în legătură cu numele acestui oraș se va putea scrie. Aici s'au ținut toate conferențele, congresele politico-naționale românești dela anul 1848 încoace, precum și dieta din 1863—64. Mulți bărbați însemnați aici și-au făcut studiile juridice, dintre cari amintesc pe Bărnăuțiu. Aici a fost internat și arestat Grigorie Maior, fost profesor și în urmă episcop în Blaj.

Tot aici a fost închis și renumitul cronicar Șincai. În fine Avram Iancu, căruia aici i s'a tulburat mîntea, în urma palmilor ce le-a primit în arestul din Alba-Iulia, ca resplăta dela brutala stăpânire nemulțămătoare.

E un tainic joc al sorții coincidența, ce ursita mi-a rezervat mie. Astfel a fost scris în stele, ca pe mine, care am onoarea și fericirea să presidez actul de inaugurare, personal încă să me lege o reminiscență, un fapt istoric, de acest oraș. Principele Ardealului convocase dieta țării pe 20 aprilie 1686 în libera cetate regească Sibiiu. În acea dietă s'a publicat diploma nobiliară a familiei mele. „Nemine contradicente“. Astfel numai putea să aibă pe acele timpuri o diplomă nobiliară putere de drept.

Am amintit acest fapt istoric, eu înse personal mărturisesc principiul enunțat de un renumit legist al anticității că: „Numai acela e nobil, pe care virtutea sa-l nobilitează“.

Locul acesta, unde se află acest palat încă și are însemnătatea sa istorică. Multe vieți omenești s'au stins la acest loc și mult sânge a curs. Muzeul acesta e zidit pe ruinele valului și zidului, care a servit cetățenilor, începând dela a. 1699, de bastion în contra Turcilor și altor dușmani externi și interni. Fortificarea s'a făcut după planul inginerului italian Giovanni M. Visconti. Am văzut planul ce se păstrează în biblioteca baronului Bruckenthal. La locul acesta, ce se numește Soldisch, s'a construit zid dublu, pentru că din partea acestora eră cetatea espusă atacului, partea dinspre apus fiind incunjurată cu lacuri naturale și artificiale. În timpul ce noi am zidit acest palat s'a săpat la vre-o câțiva pași de aici un canal adânc, acolo s'au găsit multe schelete de om, și un sicriu, sigur osemintele ostașilor căzuți în luptă. Când s'a terminat depărtarea valului și a zidului, un ziar german din loc a exclamat duios: „Iată și ultimele remășițe din vechiul Sibiiu dispărute.“ Mai e de însemnat, că precum

am cetit într'un memoriu al unui contimporan, de pe zidul ce a stat în acest loc a căzut în a. 1764 generalul br. Bucov, care dela a. 1762 începând a fost prezidentul guvernului civil și militar în Ardeal. Acest guvernator perzecatase pe Români greco-orientali în modul cel mai brutal. Se zice, că dela acel accident i-a urmat moartea.

Acesta e istoricul din trecutul locului, ce se leagă de prezentul acestui Muzeu.

(Finea va urmă.)



L I T E R A T U R Ă .

Premiul Adamachi, divizibil, de 5.000 lei, se va decerne în sesiunea generală din anul 1907 a Academiei române celei mai bune lucrări scrise în limba română asupra următorului subiect: Înriuririle curentelor străine în evoluțiunea limbii și literaturii române din secolul XIX. (Deciz. 3 aprilie 1902.) Lucrarea se va face după următorul program: Starea culturală a țerilor la sfârșitul secolului XVIII. Elementul slavon și elementul grecesc în limba vorbită și scrisă. Învățământul public și privat sub înriurirea grecească. Manifestarea curentului francez la noi în educațiunea claselor superioare. Văcăreștii și poezia lor. Cum se învață limba românească? Mișcarea literară sub domnia lui Caragea Vodă. Teatrul dela Cișmeaua roșie și Domnița Ralu. Alexandru Suțu Vodă și Eforia teatrelor din țară. Gheorghe Asachi și Gheorghe Lazăr. Școala românească și începuturile ei. Eliade Rădulescu. Tipografiile române și cărțile bisericești și didactice. Curierul românesc și Albina Moldovei. Societatea filarmonică din București și Iași. Eliade, Câmpineanu, Aristia, Asachi. Începuturile teatrului român. Scriitorii și traducătorii dramatici. Limba oficială, limba literară și limba vorbită. Primii poeți și primele poezii. Curierul de ambe-sexe. Teatrul străin și teatrul român. Lupta pentru statornicirea progresului scenei naționale. V. Alexandri, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu. Mișcarea literară în Moldova. Scrieri și publicațiuni. Repertoriu. Actori. Rezultate obținute. Înriurirea educațiunii date tinerimii române în Franța și Germania asupra culturii naționale. Pruncul român. Zimbrul. Gazeta Moldovei. Starea societății române la mijlocul veacului trecut. Limba și literatura în școală și societate. Sf. Sava și Academia Mihăileană. Mișcarea de reînviere culturală. Gazeta Transilvaniei. Foaia pentru minte, inimă și literatură. Duelgii și Bonjuriștii. Influența franceză și influența germană asupra spiritelor și năravurile noastre sociale în acea epocă. Teatrele (francez, german, italian.) Cărțile didactice. Poeziile, romanele străine și influința lor asupra noastră. Profesorii ardeleni, bănățeni și bucovineni și înriurirea curentului germano-latin asupra culturii naționale. — Terminul prezentării manuscriptelor la concurs este până la 1 septembrie 1906.

Alfabetul Secuilor și slovele cirilice. Dl Ioan Pușcariu, membru al Academiei Române, a ținut în sesiunea generală din primăvara trecută a Academiei Române o comunicare despre alfabetul Secuilor și slovele cirilice. Comunicarea sa acuma a apărut în o broșură la București în edițiunea Academiei extrasă din Anale. Autorul face deducțiunea că secuii au luat dela Români literele latine. Prețul 20 bani.

O revistă nouă. La București a apărut o revistă nouă cu titlul: „Comoara tinerimei“ sub direcțiunea doamnelor Ecaterina Arbore și Sofia Nădejde și a domnilor Mihaiu Pastia, Spiridon Popescu și D. A. Teodor. Ese de doue ori pe lună.

TEATRU ȘI MUZICĂ.

Concert în Bocșa-montană. La 10 septembrie n. se va aranja în Bocșa-montană un concert în onoarea adunării generale a Reuniunii învățătorilor români dela școalele confesionale gr. or. române din dieceza Caransebeșului, Programul: 1. „Doinitorii români“, cor micșt cu soli de A. Popovici, executat de Reun. rom. de cântări din Bocșa-montană. 2. „Din șezătoare“, cor micșt cu soli de I. Vidu, executat de Reuniunea de cântări „Armonia“ din Bocșa-montană. 3. „La riul Vavilonului“, concert bisericesc de G. Musicescu, executat de Reun. de cântări „Armonia“ din Bocșa-montană. 4. „Cisla“, cor bărbătesc de C. Porumbescu, executat de Reun. rom. de cântări din Bocșa-montană. 5. „Chichirezul“, monolog de Gheorghe Jianu, predat de ** Urmează dans.

Teatru în Hălmagiu. Tinerimea română din Hălmagiu a aranjat acolo la 3 septembrie o serata teatrală în pavilionul de vară Moldovan. S'au jucat piesele: „Dela sat“ comedie populară în 4 acte de N. Macovișteanu și „Piatra din casă“ comedie cu cântece într'un act de V. Alecsandri. După teatru dans.

Concert și teatru în Mehadia. Corul vocal bisericesc gr. or. din Mehadia a aranjat la 3 septembrie n. concert, în care corul a cântat mai cu seamă compoziții de Vidu; apoi s'a jucat piesa „Grănicerul“.

PICTURĂ ȘI SCULPTURĂ.

Un nou atelier de pictură în București. Cetim în „Voința Națională“ că aprețiatul pictor român dl Oscar Obedeian, care a avut atelierul seu la München, se mută la București unde se va instală definitiv. Artistul, adauge numitul ziar, lucrează la o serie de schițe din domnia regelui Carol, pentru expoziția jubilară din anul viitor la București.

BISERICĂ ȘI ȘCOALĂ.

Catedrala din Sibiu. Cetim în „Telegraful Român“ că lucrările pentru terminarea bisericei catedrale din Sibiu decurg cu multă grabă, fiind vorba, ca prin luna octombrie să se sfințească. Pictura din cupola principală și de sub ea, sfinții evangeliști, sunt definitiv gata. Restul se va pictă deocamdată numai în mod provizor, până se vor adună mijloacele necesare, ca să se facă în modul proiectat.

Inaugurarea școlii de menaj din Sibiu, înființată și susținută de Reuniunea femeilor române de acolo, în palatul „Albinei“ și pusă sub conducerea dșoarei Veturia Papp, până acum profesoară la școala civilă de fete a Asociațiunii, s'a făcut luni la 15 28 August. La aceasta serbare, precum cetim în „Telegraful Român“, au luat parte și În. Pr. Ssa arhiepiscopul și mitropolitul Ioan Mețianu, însoțit de Pr. Ssa episcopul Aradului I. I. Papp, cari au fost primiți de dna

Maria Cosma presidenta Reuniunii și de dl dr. Beu, secretarul. Actul sfințirii s'a sevârșit de Pr. Ssa episcopul Aradului I. I. Papp. Dna Maria Cosma, presidenta Reuniunii femeilor române, rosti apoi un prea frumos discurs de deschidere, după care In. Prea Ssa arhiepiscopul și mitropolitul, luând cuvântul mutțamește Reuniunii femeilor române din Sibiiu, și mai ales ze-loasei ei presidente, domnei Maria Cosma, pentru ser-viciul făcut culturii românești prin înființarea acestei școale. își exprimă deosebita mulțămă văzând cum femeia română intră cu toată inima în serviciul cultu-rei poporului românesc și imploară darul de sus a-supra acestui nou institut de creștere, rugând și din partea sa publicul să aducă jertfele cerute pentru a putea fi susținută această școală, datorită neobosinței doamnei Maria Cosma.

Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramureș. Comitetul acestei asociațiuni a ținut în iulie și august câte o ședință în Sighetul-Marmației. Activitatea de frunte a Asociațiunii, fiind susținerea unui convict pentru elevii cari studiază la gimnaziul din Sighetul-Marmației, dl vicar Tit Bud, directorul convictului, a raportat despre starea acestei fundațiuni. Anul trecut au fost în institut 20 de elevi parte gra-tuit, parte cu jumătate stipendiu. În ședința a doua dl vicar Tit Bud a făcut cunoscut, că a compus isto-ricul Asociațiunii; istoricul va fi revăzut de președin-tele Asociațiunii dl dr. Ioan Mihali, protofișc comita-tenz. Cassarul a raportat, că pentru viitorul an școlar se pot spesă pentru susținerea elevilor din convict 4060 cor. Ca elevi interniști cu stipendiu se primesc 17 inși, 5 cu câte 300 coroane, 2 cu câte 200 cor. și 10 cu câte 150. S'a mai votat pentru 3 externiști sti-pendii, unul de 150 și două de câte 100 cor. Prefect s'a numit de Stefan Darabant. Bugetul pentru anul viitor se termină cu o lipsă de 240 cor., care se va aco-peri prin colectă.

O româncă la școala superioară a statului. Dșoara *Eugenia Bardosy*, foasta profesoară auxiliară la școala civilă de fete a Asociațiunii din Sibiiu, a fost numită de ministerul de culte profesoară la școala superioară de fete a statului în Timișoara.

Un nou profesor de limbile romanice. Profesorul dr. Filip August Racker, care până acuma a avut ca-tedra sa la universitatea din Budapesta, unde fusese chemat din Freiburg, a fost numit la catedra de lim-bile romanice dela universitatea din Viena, devenită vacantă prin moartea lui Adolf Nussafia.

Catedrală română în Bulgaria. În Sofia s'a clădit o catedrală românească. Lucrările de construire s'au terminat zilele trecute. Sfințirea se va face cu mare solemnitate în curând.

dșoara *Cornel'a Aurora Trif* s'au cununat la 31 august în biserica gr. cat. din Corni. — Dl *Danila Hițescu*, învățator în Varadia, s'a logodit cu dșoara *Eufemia Dorca*, fiica preotului Pompeiu Dorca din Șuștra. — Dl *Ioan Coroiu*, absolvent de teologie din dieceza Aradului, s'a logodit cu dșoara *Constanța Leuca*, fiica preotului Arsenie Leuca din Lazur. — Dl *Alesandru Borda*, ales preot în Musin, s'a logodit cu dșoara *Leontina Gō-rōg*, fiica proprietarului Gōrōg din Magyar Régen. — Dl *Ioanich'u Groze* absolvent de teologie și dșoara *Valeria Nechiti* se vor cunună la 12 septembrie n. în biserica gr. cat. din Sebeșul-de-sus. — Dl *Beniamin Rusu* și dșoara *Cornel'a Pop* s'au cununat la 20 august în Cluj-Mănăș-tur. — Dl *Petru Simț'on* din Arad și dșoara *Anuța Ineoan* s'au cununat la 7 septembrie în Macea. — Dl *Ale-sandru Cosma* și dșoara *Valeria Mioc* se vor cunună la 10 septembrie n. în biserica gr. cat. română din Mercina. — Dl *L'viu Biro*, absolvent de teologie din Herendești, s'a fidanțat cu dșoara *Sof'a Lazarescu* din Gruin. — Dl *Iancu Băclă* învățator din Globurău și dșoara *Elena Țepeneag* din Mehadia s'au logodit. — Dl *Virgil Bude* și dșoara *Paraschiva Grădinar* s'au cununat la 3 sep-tembre în Râșnov. — Dl *Mihaiu Marineaș* din Huedin și dșoara *Cornel'a Monda* din Bistrița s'au fidanțat. — Dl *Marcu Boldovina* și dșoara *Sofia B'rou* s'au cununat la 15 28 august în Doloave. — Dl *Emil Deac* și dșoara *Gabriella Oss'an* s'au cununat la 31 august în biserica gr. cat. din Văsmort.

Serbările dela Sibiiu s'au încheiat luni la 15/28 august. Înainte d'a se încheia, sâmbătă la 13/26 aug-ust dl profesor V. Gr. Borgovan dela București a ținut în sala festivă o conferință despre „Fazele ac-tuale ale teosofiei.“ — Duminică la 14/27 august, în-nainte de miazăzi, a fost vizitarea noiei catedrale ortodoxe-orientale. După amiazăzi o splendidă escur-siune la Seliște. — Luni, 17/30 august, inaugurarea școalei de menaj, despre care dăm un raport în ru-brica „Biserică și Școală“. Seara un bal strălucit, cu care serbările s'au încheiat. — Expoziția va fi des-chisă până în 1/14 septembrie.

Academia română a ținut vineri în 1 septembrie n. prima sa ședință după vacanțe. Președintele dl Kalin-deru a făcut cunoscută încetarea din viață a membrului corespondent dr. G. Popovici, consacrand memoriei lui cuvinte de adâncă condolență.

Distincțiunea unui jude român. Dl *Andrieu Frâncu*, jude la curia reg. din Budapesta, a fost numit de Maj. Sa președinte de senat la Curie, post pe care-l ocupase cândva Ladislau baron de Pop.

Deputat român din Transilvania la Brusela. Dl dr. *Nicolae Comșa*, deputat în dieta Ungariei, ia parte la conferința interparlamentară de pace și arbitragiu care se ține în Brusela.

Conferență electorală. Domnii George Papp de Băsești și dr. Teodor Mihali convoacă pe delegații ro-mâni ai cercurilor electorale la conferința electorală care sev a țineă în ziua de 20 septembrie n. a. c. la oarele 10 în orașul Sibiiu, în sala dela „Unicum“.

Românii din Arabia. Dl Teodor T. Burada, cunos-cutul etnograf și profesor din Iași, care a făcut mai multe călătorii de studiu pentru Români, a întreprins o nouă călătorie. De asta-dată s'a dus în Arabia, unde va cer-cetă colonia de români, trimisă la muntele Sinai de îm-păratul Iustinian, între anii 527—565, spre a apăra pe călugării dela mănăstirea de acolo, în contra invaziuni-lor barbarilor.

CE E NOU?

Hymen. Dl *Ioan Cismaș* din Meteș și dșoara *Marioara Gomboș* din Vidra-de-sus s'au fidanțat. — Dl dr. *Nestor Porumb*, candidat de avocat, originar din Bi-hor, s'a logodit cu dșoara *Emiț' Avramescu*, fiica dlui dr. Pachomiu Avramescu, fost deputat dietal, în Lugoș. — Dl *Ioan Boch's*, fiul preotului gr. cat. Ioan Bochiș din Borșa și dșoara *Elena Buzdug*, fiica preotului gr. or. Leon Buzdug din Bōrgo-Jōsēnt, se vor cunună la 17 septembrie n. în biserica gr. cat. din Bōrgo-Bistrița. — Dl *Fr. Teodor Lazin*, absolvent de teologie oradan și

Un nou notar public r. român. Dl dr. *Pachomie Avramescu*, avocat în Lugoj și fost deputat dietal al cercului Bocșa, în comitatul Caraș-Severin, a fost numit notar public r. în Alibunar, comitatul Torontal.

Au murit: *Paul Draga* subjude regesc în penziune în Vinga, la 4/17 august, în etate de 64 ani; — *Anastasia Radovici* n. M. Flusturean, la Brașov, la 2 septembrie n. în etate de 84 ani; — *Maria Trișan* n. Tobias, văduvă de jude regesc, în Baia-de-Criș, la 20 august, în etate de 53 ani!

DIN LUME.

Cel mai înalt om din lune. Cel mai înalt om cunoscut până astăzi, anume Wilkins, se arată acum la Londra. De origină Wilkins e american și e în vârstă de 26 ani. Până la vârsta de 4 ani a fost un copil cu corp normal; dar de atunci a început să crească văzând cu ochii și să se întărească într'atât, încât la vârsta de zece ani eră deja înalt de șase picioare. Acum are o înălțime de 8 picioare și mai bine, înălțime pe care a atins-o deja la vârsta de 18 ani. Coșul pieptului seu are o lărgime de cinci picioare și 6 degete; el are nevoie de mănuși numărul 14. Măsura capului este de două picioare și trei degete. Ceea ce e deosebit la Wilkins, este proporția ce s'a păstrat între diferitele părți ale corpului. Tocmai din această cauză, el face o impresie bună asupra acelora cari vin să-l vază.

Unul care cere propria sa fiică în căsătorie. Acum douăzeci de ani, un tânăr svițeran anume Müller a părăsit pe soția și pe felița sa nou născută, emigrând în Mexico. Pe când el a ajuns acolo ca comerciant a-și face o avere destul de importantă, a murit soția sa în patria ei, fără ca el se afle ceva despre aceasta, iar copilă fii crescută de un țăran din Appenvel anume Schlön luând și numele familiei, așa că fata fii considerată

ca copilul soților Schlön. E un an de atunci de când Müller, care în Mexico purtă numele de Ilfelder, a vândut posesiunile sale din Mexico și se întoarse tot sub numele de Ilfelder în patria sa și în locul seu natal. Aci el află că atât soția cât și fiica sa au murit. Călătorind prin Appenzell sub numele adoptat, el veni și în casa țăranului Schlön, unde făcu cunoștința fetei care avea vârsta de 20 ani, amorezându-se de dânsa. Fata a răspuns la amorul lui Ilfelder, și amândoi își promisera în secret ca să se căsătorească. Când el ceru tatălui adoptiv al fetei pe care-l credea tată adevărat mâna fetei, acesta îi comunică, nebănuind nimic, originea copilului seu de suflet, și Müller recunoscu că a cerut mâna propriei sale fiice. El a părăsit complet deprimat casa și a plecat la Basel. De aici el comunică lui Schlön toată istoria și dispărū în străinătate, după ce a lăsat pentru nenorocita fată la o bancă din Zurich suma de 60 mii franci, ca zestre.

Optica și moda în America. Organul central pentru „Optică și mecanică” aduce uimitoarea știre, că femeile cele mai nobile din America poartă monoclu. În prăvăliile magazinelor optice se pot găti toffelul de monocle drăguțe pentru dame. Americanele au destul gust pentru ca să nu își bage sticla în ochiu, ele atarnă monoclul de un lanț fin de aur pe care-l pun în jurul gâtului și-l duc din când în când la ochi. Sticlele însăși sunt câte odată destul de mari și cine are suma necesară își face mânere de aur, argint sau de fildeș. Sunt și monocle fără mâner, cari atarnă de lanțuri prin verigi și sunt încă și cochete. Lorneta veche n'a fost înlocuită de monoclu și e foarte luxos făcută. Industria optică din America a devenit în ultimii ani aproape independentă de cea franceză. Lornetele sunt foarte variate în America. O altă noutate este binoclu! schelet pentru bărbați, care poate fi îndoit și pus în buzunar. Se mai oferă binocle cu mici aparate fotografice în mânerile bastoanelor, acestea sunt foarte răspândite.

Proprietar, redactor respunzător și editor: **Iosif Vulcan.** (Strada Áldás nr. 14 296 b.)

„BIHOREANA”

Institut de credit și economii societate pe acții.

CENTRALA ÎN ORADEA-MARE.
— FILIALA ÎN TINCA. —

CAPITAL SOCIAL 600.000 cor.

1. Primește bani spre fructificare pe lângă libele de depuneri, sau în cont curent și după banii depuși spre fructificare plătește interese de 4¹/₂ 0.
2. Acoardă împrumuturi ipotecare.
3. Acoardă împrumuturi simple țărănești pe obligațiuni cu caventi (credite personale țărănești).
4. Escomptează cambii (polițe), efecte și pretenziuni sigure cătră casse publice cu scadențe fixe.
5. Acoardă împrumuturi pe lângă amanetare de efecte (lombard).
6. Acoardă credite cambiale și de cont curent cu acoperire ipotecară, sau de alta natură.
7. Ingrijește afaceri economice și toffelul de afaceri de bancă.

(8-12.)

DIRECȚIUNEA.